

Brister i en ansökan om hemlig dataavläsning

Sammanfattning

Nämnden har granskat användningen av hemlig dataavläsning i ett ärende vid åklagarkammaren i Jönköping. Vid granskningen har nämnden uppmärksammat att samtliga brott som legat till grund för tvångsmedelsanvändningen inte angetts i ansökan, vilket nämnden anser är en brist. Det har inte heller tydligt framgått av handlingarna att ansökan grundat sig på tillämpning av en straffvärdeventil. Nämnden betonar vikten av dokumentation för möjligheten att i efterhand kunna granska tvångsmedelsanvändningen. Därutöver är nämnden kritisk till att åklagaren i ansökan inte föreslagit något tidsmässigt begränsande villkor.

1. Bakgrund

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (nämnden) ska underrättas när rätten beslutar i fråga om tillstånd till hemlig dataavläsning (21 § lagen [2020:62] om hemlig dataavläsning). Med utgångspunkt i dessa underrättelser har nämnden granskat ett tvångsmedelsärende vid åklagarkammaren i Jönköping för att kontrollera om det, i de delar som avser hemlig dataavläsning, har handlagts i enlighet med lag eller annan författning.

Handlingar i ärendet som avser hemlig dataavläsning har granskats. Skriftliga frågor har ställts till åklagarkammaren.

2. Rättsliga utgångspunkter

2.1. Hemlig dataavläsning

Hemlig dataavläsning får användas vid en förundersökning om ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år samt vissa andra brott som anges i en särskild brottskatalog (4 § lagen om hemlig dataavläsning och 27 kap. 18 a § andra stycket rättegångsbalken [RB]). Hemlig dataavläsning får även användas med stöd av straffvärdeventilen för enstaka brott respektive straffvärdeventilen för flerfaldig brottslighet (4 § lagen om hemlig dataavläsning och 27 kap. 18 a § andra stycket 21 och 22 RB).

Straffvärdeventilen för enstaka brott är tillämplig vid en förundersökning om ett enskilt brott om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år (27 kap. 18 a § andra stycket 21 RB). Straffvärdeventilen för flerfaldig brottslighet är tillämplig vid en förundersökning om flera brott om en och samma person är skäligen misstänkt för samtliga brott, det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år, det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt och det för vart och ett av brotten är föreskrivet fängelse i ett år eller mer (27 kap. 18 a § andra stycket 22 RB).

Frågor om hemlig dataavläsning prövas av rätten på ansökan av åklagare (14 § första stycket lagen om hemlig dataavläsning). I ett tillstånd till hemlig dataavläsning ska det anges bl.a. vilka uppgifter som inte får granskas och övriga villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan (18 § första stycket 4 lagen om hemlig dataavläsning). Åklagaren ska i samband med ansökan föreslå sådana villkor, om villkor inte framstår som obehövligt (14 § andra stycket lagen om hemlig dataavläsning).

I ett tillstånd till hemlig dataavläsning ska det vidare anges bl.a. under vilken tid som verkställighet får ske (18 § första stycket 1 lagen om hemlig

dataavläsning). Tiden för verkställighet får inte bestämmas längre än vad som är nödvändigt i det enskilda fallet och får inte vara längre än en månad från dagen för beslutet (18 § andra stycket lagen om hemlig dataavläsning). Under verkställighetsperioden får alla uppgifter som omfattas av tillståndet och som är åtkomliga i informationssystemet hämtas in. Det följer alltså inte någon begränsning i lagtexten hur gamla uppgifter som får inhämtas. I förarbetena anges dock att en sådan begränsning som utgångspunkt bör ställas upp i de villkor som tillståndet förenas med. I de fall där det inte är möjligt att ange villkor som tar sikte på inhämtningsfasen bör det enligt förarbetena i de allra flesta fall vara möjligt att ange tidsmässiga villkor som begränsar vilka uppgifter som får granskas.¹

2.2. Dokumentation

Sedan den 1 april 2025 finns det en lagstadgad skyldighet att dokumentera beslut och åtgärder som rör hemlig dataavläsning (34 § lagen om hemlig dataavläsning). Syftet med bestämmelsen är att stärka möjligheten till efterkontroll och förbättra förutsättningarna för tillsyn.²

3. Nämndens iakttagelser och bedömning

3.1. Brister i utformningen av ansökan och annan dokumentation

I ärendet har åklagaren ansökt om och beviljats tillstånd till hemlig dataavläsning riktat mot en mobiltelefon som kopplats till en skäligen misstänkt person. I ansökan och tillståndet har det angetts ett brott vars minimistraff inte överstiger fängelse i två år och som inte finns upptaget i den särskilda brottskatalogen. Av underlaget till ansökan framgår att den misstänkte även varit skäligen misstänkt för två andra brott som inte anges i ansökan eller tillståndet till hemlig dataavläsning.

Åklagaren har ombetts redogöra för bl.a. vilket eller vilka brott som legat till grund för ansökan samt om åklagaren tillämpat någon av straffvärdeventilerna.

Åklagaren har uppgett sammanfattningsvis att ansökan grundades på samtliga tre brott som anges i underlaget, vilket förtydligades för rätten, samt att straffvärdeventilen för enstaka brott har tillämpats då varje gärning i sig bedömdes ha ett högt straffvärde.

¹ Se prop. 2024/25:51 s. 55 och 82–83.

² Se prop. 2024/25:51 s. 65–66.

Enligt nämnden saknas det anledning att ifrågasätta att det förelegat lagliga förutsättningar för att använda hemlig dataavläsning i det aktuella ärendet. Nämnden anser dock att det är en brist att inte alla brott som legat till grund för tvångsmedelsanvändningen angetts i ansökan. I de fall en ansökan grundar sig på tillämpning av en straffvärdeventil bör det vidare av handlingarna tydligt framgå vilken bestämmelse som har tillämpats och vilka bedömningar som har gjorts.³ En fullgod dokumentation i dessa avseenden är nödvändig för att möjliggöra efterhandskontroll.

3.2. Avsaknad av tidsmässigt begränsande villkor

Varken i ansökan om eller tillståndet till hemlig dataavläsning har det angetts något tidsmässigt begränsande villkor. Åklagaren har därför ombetts att svara på om det övervägdes att i ansökan föreslå ett sådant villkor. Åklagaren har uppgett följande.

Eftersom det rörde sig om misstankar om flera brott i närtid i en serie och risk för fortsatt brottslighet var fokus vid HDA [hemlig dataavläsning] realtid och inte historiskt. Utifrån detta kunde man tänka sig ett begränsat tidsmässigt villkor – vilket övervägdes – men då gärningarna var tillsammans och i samförstånd med annan/andra och föreföll vara planerade var det inte möjligt att sätta en meningsfull tidsmässig begränsning eftersom den skulle behöva vara väldigt bred.

Med beaktande av de redogjorda uttalandena i förarbetena bör utgångspunkten vara att ställa upp tidsmässigt begränsande villkor. Utifrån tillgängligt underlag i ärendet och åklagarens svar ser nämnden inte något hinder mot att aktuellt tillstånd hade kunnat förenas med ett villkor som hade begränsat granskningen av lagrad information bakåt i tiden. Nämnden är således kritisk till att åklagaren i aktuell ansökan inte har föreslagit ett tidsmässigt begränsande villkor.

4. Beslut

Med detta uttalande avslutas ärendet.

På Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens vägnar

³ Se också nämndens uttalande den 23 september 2026 "Krav på dokumentationen vid tillämpning av en straffvärdeventil" (dnr 166-2026).

Cecilia Klerbro

I avgörandet har deltagit: Cecilia Klerbro (ordförande), Johan Kvar, Anti Avsan, Charlotta Bjälkebring Carlsson, Anna Ekström, Jon Karlfeldt och Robert Lisborg (enhälligt).

Föredragande: Emma Manestam

Expedition till:

Åklagarkammaren i Jönköping

För kännedom till:

Åklagarmyndigheten, tillsynsavdelningen